

PERSONALITATEA PROTOPOPULUI ARITON MARIAN POPA, PARTICIPANT LA MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ DE LA ALBA IULIA

Personalitate marcantă a vieții spirituale, culturale și politice românești, preot greco-catolic, protopop, canonic onorariu, luptător pentru desăvârșirea unității naționale, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, un militant pentru consolidarea statului unitar român, iar în perioada grea a ocupației horthyste s-a aflat printre cei care au îmbărbătat mulțimile să creadă în dreptatea cauzei neamului românesc acestea sunt câteva repere ale celui care a fost Ariton Marian Popa.

S-a născut în localitatea Tăuni, județul Alba, la 17 aprilie 1871.¹ Părinții: Grigore Popa și Pelaghia Popa (n. Solomon)². A urmat Gimnaziul greco-catolic din Blaj (clasele I-VIII, 1883-1891), susținând examenul de maturitate în 1891 cu calificativul „eminent”. Urmează Facultatea de teologie a Universității din Budapesta (1891-1895). Căsătorit și hirotonit în Blaj la 15 noiembrie 1895 de mitropolitul Victor Mihaly de Apșa. Prin decretul dat la 25 aprilie 1896 este numit cooperador parohial în localitatea Bucium-Șasa din județul Alba, iar prin decretul nr. 4700 din 5 septembrie 1899, este numit administrator parohial în aceeași localitate. A funcționat și ca învățător în Bia (ianuarie-mai 1896) și doi ani în Bucium-Șasa, ambele din județul Alba.³

La Bucium – Șasa i-a urmat la conducerea parohiei lui Iosif Ciura, bunicul scriitorului Alexandru Ciura, și la precedat pe scriitorul Ion Agârbiceanu⁴. Este ales membru în forul protopopesesc de primă instanță și membru în Senatul scolastic al districtului Roșiei (1900)⁵. A fost desemnat și a participat la sinodul arhidiecezan, desfășurat la Blaj în zilele de 21-24 noiembrie 1899⁶. Era și membru al Uniunii învățătorilor români, și a colaborat la *Foaia Scolastică* din Blaj, publicând articolul (traducere) *Starea scolastică prezentă în Statele Unite nord americane* (1899).

Membru al „Astrei” din anul 1897⁷, a fost ales în anul 1901 în comitetul cercual al Despărțământului Abrud-Câmpeni⁸. De asemenea, în anul 1902 a fost ales președintele agenturii Asociațiunii din Bucium-Șasa⁹. La Abrud, în 24 iunie 1904, la adunarea cercuală, a ținut o disertație pe tema „Despre mișcările socialiste din ziua de azi”¹⁰. La ședința comitetului cercual al Despărțământului Abrud-Câmpeni din 29 mai

¹Consiliul Județean Mureș, *Registru de decese*, poz. 9/1946; Grigore Ploșteanu, *Ariton M. Popa*, în *Reghinul cultural*, II, Studii și articole, 1990, p. 209.

²Consiliul Județean Mureș, *op. cit.*, poz. 39/1946

³Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p.209; *Patria*, nr. 54, 26 aprilie 1946; *Șematism*, Blaj, 1900, p.509; 753; *Unirea*, nr.43, 28 octombrie, 1905

⁴Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p.209.

⁵*Șematism*, Blaj, 1900, p 509.

⁶*Unirea*, nr.45, 11 noiembrie 1899.

⁷*Transilvania, Partea oficială*, nr. 14/1897, p. 27.

⁸Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p.209; *Transilvania*, nr. VI – VII, iulie – august, 1901, p. 158.

⁹*Transilvania. Analele asociațiunii*, nr. III, mai-iunie 1902, p.32

¹⁰*Ibidem*, nr.1, ianuarie - februarie 1905, p.543.

1905 s-a constituit noul comitet, fiind ales casier¹¹. A creat biblioteci populare în localitățile Biia, Tăuni, Bucium-Șasa¹². În ultima localitate a înființat, în anul 1903, Reuniunea de femei (președintă Aurelia Popa, iar secretar Ariton M. Popa)¹³.

A manifestat un interes deosebit față de teatrul în limba națională. Este membru al Societății pentru crearea unui fond de teatru român. În anuarul acesteia este menționată reprezentația aranjată în 28 ianuarie 1900 de „inteligenta română din Bucium-Șasa în frunte cu (...) A. M. Popa”, care a cuprins comedia lui Trocaru, *Leac pentru soacre* și poemul dramatic *Deșteptarea lui Traian* de Iosif Vucan. A contribuit la organizarea Adunării Generale a Societății pentru crearea unui fond de teatru român de la Abrud din 22-23 iulie 1900. A înființat în Bucium Șasa și un cor¹⁴.

A colaborat la periodicele *Gazeta Transilvaniei*, *Unirea*, *Libertatea*, *Păstorul sufletesc*. A efectuat mai multe traduceri de lucrări cu conținut bisericesc: *Catolicismul în America de Nord*, *Preoții legii nouă* (după *Memoriale vitae sacerdotalis* de C. Arvisenet), *Oratoria sacră* de J. Kudorn, *Isus Hristos* de Berthe și *Manual de adorare a sf. Euharistii* de Tesniere (traduceri din limba maghiară)¹⁵. S-a preocupat și de soarta studenților, astfel pentru masa studenților din Blaj, în ianuarie 1904, a colectat din parohia sa 12 coroane.

Pe tărâm politic a fost un militant al Partidului Național Român. La conferința națională de la Sibiu din 10 ianuarie 1905 reprezentând cercul electoral Aiud, a votat „curentul pasivist” (numai 12 participați au votat acest curent)¹⁶. Totuși se supune majorității, adică a tacticii „noului activism”, și sprijină în ținutul în care funcționa candidatura reprezentantului Partidului Național pentru mandatul de deputat dietal¹⁷.

Preotul român greco-catolic din Bucium-Șasa, în decembrie 1905, a fost numit paroh și protopop al districtului Reghin¹⁸. În zilele de 10-11 februarie 1906 a avut loc sosirea și instalarea ca paroh și protopop. La ceremonie au participat protopopul N. Solomon al Ludușului, V. Tătar, preot în Sântioana, și cumnatul său Marius Elekeș, mare proprietar în Sânger¹⁹.

Stabilit la Reghin, Ariton M. Popa se manifestă și aici ca unul din principalii animatori ai vieții culturale și naționale românești. La adunarea Despărțământului Reghin al „Astrei”, desfășurată la 10 august 1906 în Reghin, a fost ales membru în comitetul Despărțământului (Galaction Șagău - președinte, Dr. Augustin Chețian, Simion Zehan, Leon Popescu și Ariton M. Popa - membrii). Tot la aceeași adunare a susținut conferința „Despre chestia muncitorilor”²⁰. În după masa aceleași zile a participat la tradiționala petrecere de vară organizată de inteligenta română din Reghin, contribuind

¹¹ *Ibidem*, nr. III, mai-iunie 1905, p.60

¹² Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, p.210

¹³ *Gazeta Transilvaniei*, nr.166, 27 iulie 1903; *Unirea*, nr.33, 13 august 1904

¹⁴ Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, p.210.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, nr.289, 31 decembrie 1904.

¹⁷ Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, p.210.

¹⁸ *Gazeta Transilvaniei*, nr.279, 20 decembrie 1905; *Unirea*, nr.52, 30 decembrie 1905.

¹⁹ *Unirea*, nr.9, 3 martie 1906; Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș, Fond Protopopiatul greco-catolic Reghin, Dos. nr. 131/1918, f.2.

²⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr.154, 13/26 iunie 1906; nr.179, 13/26 august 1906.

cu 4 coroane. Venitul curat rezultat din donații, 330 coroane, s-a împărțit pentru necesarul bisericii greco-catolice și ortodoxe din Reghin²¹.

Tot pe tărâmul ajutorării prin bani a bisericii și școlii, prin participarea la deferite activități caritabile, menționăm: a fost organizatorul tradiționalei petreceri de vară din 10 august 1908 din Reghin, cu participarea unui număr mare de intelectuali români atât din județ cât și din alte județe, în urma căreia s-a adunat suma de 689 coroane, bani care au intrat în folosul bisericii și școlii confesionale greco-catolice din Reghin²²; ca răscumpărare a felicitărilor de sfintele sărbători (1909), a contribui cu 5 coroane pentru internatul de fete din Blaj²³; cu ocazia petrecerii din 14 februarie 1909, care a avut loc la Școala ortodoxă română din Deda, a donat 1 coroană pentru școală²⁴; a participat la spectacolul muzical organizat de senatul scolastic din Chiherul de Sus (6 martie 1910) donând 7 coroane pentru crearea unui fond școlar pentru ajutorarea copiilor săraci²⁵; la serata literar-muzicală a teologilor din Blaj din 23 noiembrie 1909 a contribuit cu 2 coroane²⁶; ca și acționar a participat (martie 1911) la aniversarea a 25 de ani de la înființarea Băncii „Economul” din Cluj, alături de o seamă de personalități, avocați, proprietari, învățători, protopopi, preoți, meseriași, țărani²⁷.

Ca protopop a participat la sinodul arhiepiscopar desfășurat la Blaj în zilele de 22-24 noiembrie 1909, fiind ales membru al sinodului²⁸, precum și la funeraliile canonicului dr. Augustin Bunea, din 2 decembrie 1909²⁹.

Pe tărâmul „Astrei”, din anul 1907 devine membru fondator al Despărțământului Reghin, plătind taxa de 40 coroane³⁰. La adunarea generală a Despărțământului (1909) este ales vicepreședinte³¹. În această calitate se va strădui, împreună cu alți fruntași locali, să dea un nou impuls acestuia. A susținut expuneri în diferite localități mureșene: Cașva, 22 mai 1910, *Serbările băbești*; Solvăstru, 13 noiembrie 1910, „Să iubim ce-i al nostru, îmbrățișând și meseriile și negoțul”; Petelea, 10 octombrie 1910, „Lipsa și folosul școlii”; Urisiu de Jos, 28 noiembrie 1910, „Foloasele unirii bisericii pentru neam”. Teleac, 19 decembrie 1910, „Despre tovrășii”; Mura Mare, 20 decembrie 1910, „Câteva rele în popor”; Petelea, 19 ianuarie 1911, „O reprivire peste trecutul neamului nostru din punct de vedere bisericesc”; Toplița, 10 martie 1911, „Cooperativele sătești”³².

Și în domeniul educației școlare se implică direct, într-o perioadă de tristă amintire a acțiunii „legii Apponyi” care atenta la existența învățământului românesc desfășurând o uriașă activitate prin controlarea și îndrumarea școlilor elementare, cercetarea lor anuală și participarea la examenele de sfârșit de an. Are o preocupare

²¹ *Ibidem*, nr.180, 15/28 august 1906.

²² *Ibidem*, nr.195, 5/18 septembrie 1908.

²³ *Unirea*, nr.4, 30 ianuarie 1909.

²⁴ *Gazeta Transilvaniei*, nr.78, 10/23 aprilie 1909.

²⁵ *Unirea*, nr.20, 14 mai 1910.

²⁶ *Ibidem*, nr.7, 12 februarie 1909.

²⁷ *Ibidem*, nr.17, 21 martie 1911.

²⁸ *Ibidem*, nr.46-47, 1 decembrie 1909; *Gazeta Transilvaniei*, nr.246, 13/26 noiembrie 1909.

²⁹ *Unirea*, nr.48, 11 decembrie 1909.

³⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 192, 31 august/13 septembrie 1907.

³¹ *Ibidem*, nr.30, 10/23 februarie 1909; nr.153, 16/29 iulie 1909.

³² *Unirea*, nr.12, 9 martie 1911.

deosebită pentru școala românească din Reghin. De asemenea, participă la activitățile Reuniunii învățătorilor români. La adunarea Reuniunii din 23 noiembrie 1911 de la Reghin prezintă disertația „Mijloace pentru promovarea educațiunii”³³.

De numele protopopului se leagă și inițiativa înființării unei reuniuni de meseriași în Reghin, cu scopul de a împiedica deznaționalizarea elementului muncitoresc român și pentru a dezvolta în ei iubirea de limbă, lege și moșia strămoșească. Prima realizare a acestei reuniuni a realizat-o concertul, însoțit de spectacolul de teatru și dans, organizat la 31 decembrie 1907³⁴. Programul a cuprins interpretarea cântecelor *Răsunetul Ardealului* de I. Vidu, *Codrile ce te mândrești*, *Răsunetul văilor* de G. Popovici, *Triumful amorului*, de Gane, declamarea poeziei *Cântec* de G. Coșbuc, prezentarea piesei *Sărăcie lucie* de I. Vulcan³⁵. Au fost astfel puse bazele Reuniunii meseriașilor români, care va lua însa ființă abia în 1913, contribuind sub președinția sa și a altor inimoși cărturari la „promovarea intereselor culturale și morale ale meseriașilor români din Reghin”³⁶.

Pe plan politic, în urma ședințelor din zilele de 19 - 20 ianuarie 1908 ale clubului parlamentar și ale comitetului Partidului Național Român, ședințe desfășurate la Hotelul „Cornul vânătorilor” din Budapesta, a fost desemnat ca „bărbat de încredere” pentru județul Mureș-Turda, pentru a se ține legătura mai strâns între conducerea centrală a partidului cu conducerea locale din județe³⁷.

După intrarea României în războiul pentru întregirea unității național-statale Ariton M. Popa pentru activitatea sa națională, a fost arestat și internat în lagărul de la Fertőrákos, județul Șopron, între 6 septembrie 1916-12 iunie 1917³⁸. În această perioadă funcția de protopop al districtului Reghin a fost suplinită de preotul Simeon Zehan din Cașva³⁹. Și-a reluat postul în primire, după eliberare, abia la 19 iulie 1918, când s-a întors la Reghin⁴⁰.

În toamna anului 1918 desfășoară o remarcabilă activitate pe plan local, pentru unirea Transilvaniei cu România. Participă la adunarea de constituire a Consiliului Național Român Județean Mureș-Turda din 5 noiembrie 1918, fiind ales secretar⁴¹. Este cel care a redactat, în numele C.N.R., *Apelul*, un însuflețitor apel către *Frații Români*. *Apelul* lansa chemarea patetică: „Vă rugăm deci fiți cu toții la înălțimea vremurilor, păziți cu demnitate ordinea, apărați cu cinste viața și avutul tuturor, căci ar fi rușine să mângîjm sfânta libertate ce ne-a răsărit, prin fapte nesocotite! Sus inimile!”⁴². Prin acest

³³ Grigore Ploșteanu, *op.cit.* p.210; Melinte Șerban, *Reînvierea Astei*, în *Astra Reghineană*, Reghin, 1929, p.113-114.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*; *Semănătorul*, Reghin, nr.2, 20 ianuarie 1928.

³⁷ Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești - 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935, p.137-138.

³⁸ Pr. Dr. Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1877-1918*, Sibiu, 1986, p.272.

³⁹ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș, Fond Protopopiatul greco-catolic Reghin, Dos. nr.131/1918, f.86.

⁴⁰ *Ibidem*, f.83.

⁴¹ Ioan Silviu Nistor, *Contribuții mureșene la Marea Unire din 1918*, Cluj Napoca, 1981, p.38.

⁴² *Un act istoric: Manifestul reghinenilor*, în *Gazeta Mureșului*, nr. 44 din 3 decembrie 1933; Ioan Silviu Nistor, *op. cit.*, p. 39.

Apel se vestea că „soarele libertății naționale a răsărit în urmă și pentru noi Români din Ardeal și Țara Ungurească”⁴³. Ariton M. Popa este cel care deschide adunarea populară desfășurată la Reghin, la 7 noiembrie 1918 și, în calitate de secretar al C.N.R., „face un expozeu al situației, accentuând baza politice noastre depusă în declarația cetită în dietă la 18 octombrie și chemarea noastră de a urma cu credință Consiliul Național Român Central”⁴⁴.

A fost desemnat de către C.N.R. județean Mureș-Turda să participe la adunarea de constituire a Senatului național român din localitatea Milășel din 22 noiembrie 1918, când s-a constituit acel Senat, alcătuit din 12 persoane, în frunte cu învățătorul Octavian Man, și a gărzii naționale formată din 17 membrii, având ca și comandant pe Augustin Bighiana. Adunarea a avut loc în localul școlii din Milășel⁴⁵. Tot din însărcinarea C.N.R. județean a prezidat ședința extraordinară a Societății culturale a meseriașilor români din Reghin, ținută la Reghin la 26 noiembrie 1918, unde a fost ales delegatul acestei Societăți în persoana lui Mihail Bucur, maistru rotar în Reghin, pentru a participa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia⁴⁶. De asemenea a fost secretarul adunării Reuniunii “Cununa Sf. Maria” a femeilor române din Reghin, adunare care a avut loc în ziua de 26 noiembrie 1918 în Reghin, unde a fost ales delegatul acestei Reuniuni avocatul dr. Eugen Truția, pentru a participa la Adunarea din 1 Decembrie 1918. Pentru meritele sale pe tărâm cultural și național a fost desemnat ca delegat de drept, reprezentând Protopopiatul greco-catolic din Reghin, să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.⁴⁷

După Unire s-a reîntors urgent la Reghin, fiindcă a participat, alături de protopopul ortodox Vasile Duma, Dr. Ioan Harșia și alți intelectuali români, la primirea armatei române, în ziua de 2 decembrie 1918, când Divizia VII Infanterie, în frunte cu generalul Traian Moșoiu care, însoțit de coloneii Gherescu și Fotin, au intrat în Reghin. După discursul de bun venit rostit de dr. Ioan Harșia, generalul Traian Moșoiu, transilvănean de origine, a rostit următoarele cuvinte : „nu vin ca și cuceritor, căci voi v-ați cucerit deja Ardealul și celelalte părți locuite de români, vin numai ca să cimentez ceea ce voi înșivă ați cucerit, și să dau viață visului mare, de jalea căruia <<ni-au răposat și moșii și părinții>>”⁴⁸.

După Unire a continuat să activeze pe plan ecleziastic, cultural și politic. Pe tărâm cultural s-a preocupat de ridicarea culturală a românilor, îndeosebi în cadrul Despărțământului Reghin al „Astrei”. Acest Despărțământ a fost reorganizat la 19 februarie 1923, când s-a ales un nou comitet de propagandă culturală cu scopul de a propaga în comunele Despărțământului menirea „Astrei”, educația și cultura, de a însufleții poporul pentru idealul național prin pilde istorice. A fost ales ca vice-

⁴³ Grigore Ploșteanu, *op. cit.*, p. 211

⁴⁴ Ioan Silviu Nistor, *op. cit.*, p. 39; Grigore Ploșteanu, *op. cit.* p.211

⁴⁵ *1918 la Români. Documentele Unirii*, vol. VII, București, 1989, p.466-467; Arhivele Naționale, Direcția Județeană Cluj, *Fond Colectia Anul 1918*, Doc. nr. 625.

⁴⁶ *1918 la Români, Documentele Unirii*, vol. X, București, 1989, p. 22

⁴⁷ *Marea Unire de la 1 decembrie 1918*, București, 1943, p.54; Consiliul Dirigent, *Gazeta Oficială*, nr.7, 19 ianuarie/1 februarie 1919, p.36.

⁴⁸ Ioan Silviu Nistor, *op. cit.*, p.133.

președinte, alături de dr. Ioan Harșia⁴⁹. A susținut numeroase expuneri cu caracter instructiv-educativ: *Necesitatea școlii și meseriilor* (Luerul, 1923); *Despre meserii* (Suseni, 1924); *Ideea unirii la poporul român* (Reghin, 1924); *Despre meserii* (Săcalu de Pădure); *Sfaturi morale de îndreptare* (Orșova, 1924); *Despre Astra și schimbarea calendarului* (Habic, 1924); *Tăria cărților bune* (Beica de Sus, 1924); *Sfaturi de îndreptare* (Filpișu Mare, 1924); *Necesitatea cultului sufletesc* (Petelea, 1924)⁵⁰. Cu ocazia adunării generale a „Astreii” din 29-30 august 1925 de la Reghin a fost ales în comisia pentru înscrierea de membrii noi și a susținut un discurs. La finele adunării, Vasile Goldiș i-a adus mulțumiri pentru sprijinul acordat în pregătirea reușitei întrunirii⁵¹.

A avut preocupări de istorie locală. A întocmit *Mica monografie a Reghinului* (1931), în care a prezentat momente din trecutul românilor din acest oraș. De asemenea a colaborat la gazeta *Semănătorul*, redactată între anii 1925-1930 de fiul său, Enea Popa. În semn de prețuire a activității sale, a fost înălțat la rangul de canonic onorar⁵².

Pe plan politic a activat în cadrul Partidului Național Român, iar după fuziunea cu Partidul Țărănesc, în cadrul Partidului Național Țărănesc. Prefectul județului, dr. Ioan Vescan, la numit membru în Comisia administrativă a județului Mureș - Turda, comisie constituită la 10 octombrie 1919. A activat în această comisie în perioada 1919-1920⁵³. Între anii 1923-1925 a fost membru în Comisia permanentă a județului, precum și în Comisia Instrucțiunii Poporale și în Comisia economică⁵⁴.

Imediat după Unire a fost ales președintele Partidului Național Român din județul Mureș-Turda (1919-1920)⁵⁵. A participat la alegerile parlamentare din noiembrie 1919 pentru un loc de deputat, pe lista P.N.R., în circumscripția Reghin. A fost învins de reprezentantul Partidului Poporului, ing. Florea Bogdan, care obținuse 1668 de voturi, față de numai 523 cât obținuse el.⁵⁶

În urma acestei înfrângeri și-a dat demisia din funcția de președinte (ianuarie 1920)⁵⁷. Totuși, rămâne în funcție până la adunarea generală a P.N.R. din județul Mureș - Turda (14 aprilie 1920), când a fost ales ca președinte medicul dr. Tit Liviu Tilea⁵⁸. A participat la congresul P.N.R. desfășurat la Alba Iulia (24 aprilie 1920), fiind ales în Comitetul de 100⁵⁹.

⁴⁹ Melinte Șerban, *op.cit.*, p.113-114; Marin Sara, *125 ani de la înființarea Despărțământului Reghin al Asteii*, în *Astra reghineană*, Reghin, 1999, p.37.

⁵⁰ *Transilvania* nr.10-11, oct.-nov. 1924, p.450-451; nr.9-10 septembrie-octombrie 1925, p.439-441; „Mureșul”, Tg. Mureș, nr.22, 16 noiembrie 1924; Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, p.212.

⁵¹ *Semănătorul*, Reghin, nr.3, 13 septembrie 1925; *Transilvania*, nr. 11-12, nov - dec. 1925, pag. 608; Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, p.212

⁵² Grigore Ploșteanu, *op.cit.* p. 212

⁵³ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș, Comisia administrativă*, Dos. nr. 86/1920, f.1.

⁵⁴ *Ibidem*, Dos. nr.71/1919-1923, f.2; Mureș-Turda, *Gazeta Oficiala*, nr.19,10 martie 1923,p.2-4.

⁵⁵ *Patria*,nr.20, 31 ianuarie 1920; Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș. Acte confidențiale*. Dos. nr. 8/1919, f.25.

⁵⁶ Arhivele Naționale București, *Fond Consiliul Dirigent, Administrația generală*, Dos. nr. 2/1919, f.475.

⁵⁷ *Patria*, nr. 20, 31 ianuarie 1920.

⁵⁸ *Ibidem*, nr. 73, 2 aprilie 1920;nr. 87,23 aprilie 1920;

⁵⁹ *Ibidem*, nr. 91, 28 aprilie 1920.

La alegerile locale pentru constituirea Consiliului județean Mureș (4 iunie 1926) nu a reușit să fie ales. Pe lista P.N.R. au reușit să fie aleși doar primii 6; el era pe poziția 8⁶⁰. Deține funcția de președinte al P.N.R. - organizația orășenească Reghin⁶¹. La 30 octombrie 1927 în sala mare a Hotelului Domokos din Tg. Mureș, a avut loc congresul județean al P.N.R., primul congres după fuziunea P.N.R. cu Partidul Țărănesc. A fost ales unul din cei doi vicepreședinți ai organizației județene (celălalt a fost ales dr. Ioan Pantea)⁶².

A candidat la alegerile parlamentare din decembrie 1928 pentru un loc în camera deputaților, pe lista Partidului Național Țărănesc (dr. Sever Dan, dr. Adrian Popescu, dr. Alexandru Ceușianu, Ariton M. Popa, dr. Ioan Bozdog, Emil Drăgan), lista care a obținut victoria cu 27.049 voturi, fiind ales ca deputat în Parlamentul României (1928-1931)⁶³. Ca deputat a participat la o mare întrunire politică în Reghin (13 august 1930), organizată de organizația județeană a P.N.Ț., unde s-a discutat situația generală a țării. A susținut informarea despre legile adoptate de guvernul național - țărănesc, în perioada 1928 - 1930. La această întrunire au participat prefectul județului dr. Ioan Vescan, președintele organizației județene, deputații dr. Alexandru Ceușianu, dr. Ioan Bozdog, senatorul Ioan Roman, precum și mulți invitați⁶⁴.

După demiterea guvernului național țărănesc condus de G. G. Mironescu, la 4 aprilie 1931⁶⁵ și după încercarea nereușită de a forma un guvern „de uniune” în frunte cu Nicolae Titulescu⁶⁶ la 18 aprilie 1931, Nicolae Iorga, secondat de C. Argentoianu, au fost desemnați de Regele Carol al II-lea să formeze guvernul⁶⁷. După două săptămâni de la constituirea guvernului, N. Iorga în fața Corpurilor legiuitoare, a citit decretul prin care Corpurile legiuitoare erau dizolvate, iar noile alegeri erau anunțate la 1 iunie pentru Adunarea Deputaților și 4-6 iunie pentru Senat⁶⁸. A participat la aceste alegeri pentru un loc de deputat. Dar lista P.N.Ț. (dr. Ioan Vescan, dr. Alexandru Ceușean, Alexandru Cojocariu, Ariton M. Popa, dr. Ioan Bozdog, dr. Adrian Popescu) a obținut doar 5.156 voturi⁶⁹. Victoria revenise și în județul Mureș, cum era de așteptat, Uniunii Naționale cu 14.417 voturi⁷⁰.

Pe plan local, la congresul județean al P.N.Ț. din 28 mai 1936, a fost ales ca președinte al organizației județene, alături de ceilalți doi vicepreședinți: Nicolae Vulcu și dr. Petru Muscă⁷¹.

A deținut această funcție și în urma congresului din anul 1932.⁷² La 11 iunie 1933, întrucât vechiul mandat a expirat, a avut loc alegerea noii conduceri orășenești

⁶⁰ *Semănătorul*, Reghin, nr.21,15 mai 1926; nr. 26, 24 iunie 1926.

⁶¹ *Glasul Poporului*, Reghin, nr. 20, 23 aprilie 1925.

⁶² *Semănătorul*, Reghin, nr. 31, 5 noiembrie 1927.

⁶³ *Ibidem*, nr. 33, 5 decembrie 1928; *Monitorul Oficial*, nr. 238, 19 decembrie 1928, p.10. 701-10.702.

⁶⁴ *Ibidem*, Reghin, nr. 17, 20 august 1930.

⁶⁵ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, Partea I, 1918-1933, București, 1986, p. 934.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 938.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 941.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 942.

⁶⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 131, 10 iunie 1931, p. 5.188-5.189; *Semănătorul* Reghin, nr. 10, 10 mai 1931.

⁷⁰ *Monitorul Oficial*, nr. 131, 10 iunie 1931, p. 5.188-5.189.

⁷¹ *Mureșul*, Tg. Mureș, nr.7, 1 iunie 1936.

⁷² *Ibidem*

Reghin a P. N. Ț. A fost ales în funcția de președinte de onoare al organizației. La această adunare au participat prefectul județului dr. Ioan Vescan, președintele organizației județene, senatorii dr. Adrian Popescu, Nicolae Vulcu, și deputații Ioan M. Pop, dr. Ioan Bozdog, dr. Alexandru Ceușianu⁷³. De asemenea a fost membru de drept în consiliul orașului Reghin în perioada anilor 1926-1937⁷⁴.

Pe linie ecleziastică, s-a preocupat de soarta bisericilor din protopopiatul său, restaurând sau construind noi biserici. Astfel, a participat la sfințirea bisericilor din Șerbeni (octombrie 1925), Breaza (noiembrie 1926), Solovăstru (1926), Chiheru de Sus (noiembrie 1931)⁷⁵. Pentru școlile Blajului, a donat 2.000 lei, în vederea construirii unui nou institut și internat⁷⁶. Veneratul Ordinariat arhiepiscopar l-a numit în comitetul arhiepiscopar pentru organizarea pelerinajului la Roma dintre membrii clerului⁷⁷. La 15 noiembrie 1936 a fost sărbătorit printr-o impresionantă manifestație, distinsul protopop împlinea cu acea ocazie 40 ani de preoție și 30 ani de protopopie. Mitropolitul Blajului a fost reprezentat prin canonicul din Blaj, Victor Pop, rectorul Academiei teologice, și părintele Iuliu Maior, directorul școlii de comerț din Blaj. Organizația P.N.Ț. Mureș a fost reprezentată prin dr. Ioan Vescan, președintele organizației, dr. Petru Musca, vicepreședinte, Grigore Ciortea, dr. Iovu Roman, și reprezentanți ai organizației Reghin și împrejurimi, precum și un număr mare de credincioși. La banchet au toastat protopopul ortodox Ioan Malos, Gh. Maior și Leon Târnăveanu⁷⁸. Pentru întreaga sa activitate a fost distins cu înaltul Ordin Ferdinand în gradul de Cavaler⁷⁹.

În timpul ocupației horthyste a reprezentat rezidența românească. A participat în ziua de 6 septembrie 1940 în localul Băncii Mureșana, în calitate de președinte, la adunarea de constituire a Partidului Național Român. La această adunare au participat intelectuali și meseriași români din Reghin. Ca președinte al partidului a fost ales avocatul dr. Ioan Harsia⁸⁰. În cei 4 ani de restriște, deși sleit de puteri, a făcut apostolat adevărat, suplinind, la vârsta de 70 de ani, pe colegii izgoniți și arestați, catehizând în școli și îmbărbătând mulțimile să creadă fără șovăire în dreptatea mare a cauzei românești⁸¹.

După eliberare și reintrarea în normalitate a activității partidelor politice, în anul 1946 a fost ales ca prim - vicepreședinte al organizației Mureș a P.N.Ț.⁸²

S-a stins din viață la 14 aprilie 1946 și a fost înmormântat în cimitirul din Reghin, în mijlocul comunității naționale pe care a servit-o cu devotament vreme de patru decenii⁸³. În finalul necrologului apărut în ziarul *Patria* din Cluj (26 aprilie 1946) se menționa: ”Ariton M. Popa a fost un cărturar erudit, un publicist de seamă pe terenul

⁷³ *Credința*, Reghin, nr.6, 1 iulie 1933.

⁷⁴ *Semănătorul*, nr.11, 7 iunie 1930; *Județul Mureș Gazeta oficială*, nr.9, 1 mai 1936, p.1

⁷⁵ *Semănătorul*, nr.,7, 8 octombrie 1925;nr.44, 18 octombrie 1926;nr.47-48, 7 decembrie 1926; *Gazeta Mureșului*, nr. 5, 15 noiembrie 1931.

⁷⁶ *Unirea*, nr.8, 23 februarie 1924

⁷⁷ *Ibidem*, nr.44, 1 noiembrie 1924

⁷⁸ *Mureșul*, Tg. Mureș, nr.16, 15 noiembrie 1936; *Glasul Mureșului*, nr.83, 21 noiembrie 1936.

⁷⁹ *Cuvântul*, București, nr.3,126, 27 ianuarie 1938.

⁸⁰ *Gazeta Reghinului*, nr.6(65), iunie 1996, p.4.

⁸¹ *Patria*, nr.54, 26 aprilie 1946.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ Consiliul Județean Mureș, *Registru de decese*, poz.39/1946; Grigore Ploieșteanu, *op.cit.*, p.212; *Patria*, nr.54.

literaturii bisericești, un excelent orator și un fanatic apărător al drepturilor neamului. Prin moartea lui, Mureșul superior suferă o grea și dureroasă pierdere, iar P.N.Ț. își deplânge în el un mare fruntaș.”

TRAIAN BOSOANCĂ

**LA PERSONALITÉ D'ARCHIPRÊTRE ARITON M. POPA, PARTICIPANT
À LA GRANDE ASSEMBLÉE D'ALBA IULIA**

(RÉSUMÉ)

Personnalité de marque de la vie spirituelle, culturelle et politique de département Mureș, prêtre greco-catholique, archiprêtre, canonique honorifique, combattant pour le parachèvement, de l'unité nationale, participant à la Grande Assemblée Nationale d'Alba Iulia, après l'Unification a milité pour la consolidation de l'Etat national unitaire roumain, comme président du Parti National Roumain et premier président du Parti National Paysan du département Mureș, et, dans le période difficile de l'occupation horthyste, il y a été parmi les combattants pour la cause du peuple roumain. Voilà des repères de celui qui a été Ariton M. Popa.